

УДК 711.4:72

ІНКЛЮЗИВНИЙ ДИЗАЙН МІСЬКОГО ПРОСТОРУ: НОРМАТИВНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

ГНАТЮК Лілія¹, ВОЛКОВА Анна²

¹Національний університет «Київський авіаційний інститут», Київ, Україна

²Київський міжнародний університет, Київ, Україна

liliiia.hnatiuk@npp.kai.edu.ua, volchok.ar.17@gmail.com

У тезах розглянуто нормативні та практичні аспекти інклюзивного дизайну міського простору як складову сталого розвитку міст. Проаналізовано сучасні теоретичні підходи до формування безбар'єрного середовища, окреслено вимоги національної нормативної бази та міжнародні концепції універсального дизайну. Визначено ключові принципи проектування доступного міського простору, а також основні проблеми впровадження інклюзивних рішень у практику містобудування. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до формування інклюзивного середовища з урахуванням соціальних, ергономічних та естетичних чинників.

Ключові слова: інклюзивний дизайн, міський простір, безбар'єрність, універсальний дизайн, нормативна база, доступність.

ВСТУП

Сучасний розвиток міст супроводжується переосмисленням підходів до формування міського середовища з позицій доступності, рівності та соціальної інтеграції. Інклюзивний дизайн міського простору передбачає створення таких умов, за яких середовище є зручним і безпечним для всіх груп населення незалежно від віку, фізичних можливостей чи соціального статусу. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю гармонізації нормативних вимог із реальними практиками проектування та експлуатації міських територій.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є аналіз нормативних та практичних аспектів інклюзивного дизайну міського простору, визначення основних принципів його формування та виявлення проблем впровадження інклюзивних рішень у сучасному містобудуванні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Інклюзивний дизайн міського простору передбачає створення середовища, у якому всі елементи інфраструктури є доступними та зручними для різних груп населення. У міжнародній практиці широко застосовується концепція «Design for All», що передбачає універсальність архітектурних і планувальних рішень без необхідності їх подальшої адаптації для окремих користувачів [1]. Такий підхід реалізується через проектування широких

тротуарів, зручних переходів, зрозумілої навігації та безпечних громадських просторів.

У дослідженні Е. Burton та Л. Mitchell підкреслюється важливість формування так званих «вулиць для життя», де пішохід має пріоритет перед автомобільним рухом [1]. Практична реалізація цього підходу передбачає облаштування тротуарів шириною не менше 1,5 м, використання неслизького покриття, встановлення вуличних лав на відстані 100–150 м, а також достатнє освітлення пішохідних маршрутів у вечірній час. Такі рішення роблять міський простір комфортним для людей похилого віку, батьків з дитячими візками та осіб з інвалідністю.

Сучасні підходи до розвитку інклюзивних міст також розглядаються у роботах В. Pineda, де наголошується на інтеграції принципів доступності у систему управління містом [2]. На практиці це означає включення вимог інклюзивності до містобудівної документації, стандартів благоустрою та програм розвитку транспортної інфраструктури. Наприклад, під час реконструкції міських вулиць передбачається облаштування понижених бордюрів висотою не більше 2–2,5 см, встановлення тактильної плитки перед пішохідними переходами, а також створення безперервних маршрутів руху для людей на кріслах колісних.

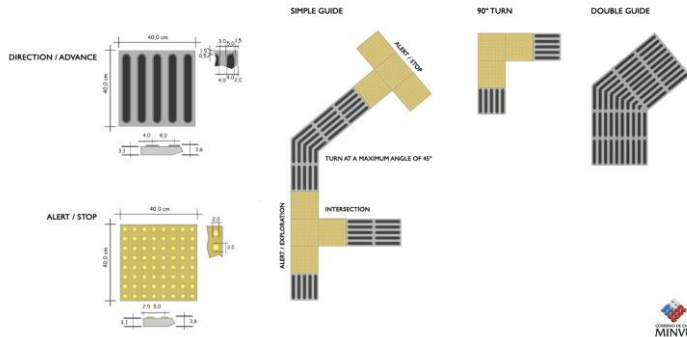

Рис. 1. Чилійські рекомендації щодо застосування тактильних поверхонь.
Зображення надано MINVU.

В українському контексті ключову роль відіграє ДБН В.2.2-40:2018 «Інклюзивність будівель і споруд» [3], який регламентує параметри доступності елементів міського середовища. Зокрема, нормативи визначають мінімальну ширину проходів, вимоги до пандусів (нахил не більше 1:12, ширина не менше 0,9–1,2 м), облаштування поручнів, використання контрастного маркування сходів та встановлення інформаційних табличок на зручній для огляду висоті. Такі вимоги спрямовані на забезпечення безпечного пересування маломобільних груп населення.

Важливим стратегічним документом є Національна стратегія створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року [4]. Вона передбачає модернізацію транспортної інфраструктури, розвиток доступного громадського транспорту, адаптацію громадських будівель та впровадження принципів універсального дизайну у новому будівництві.

Практичні аспекти інклюзивного дизайну реалізуються через конкретні містобудівні рішення. До них належать:

- формування безперервних пішохідних маршрутів без сходів та різких перепадів висот;
- облаштування пандусів та понижених бордюрів на перехрестях і зупинках громадського транспорту;
- використання тактильних індикаторів для людей з порушеннями зору;
- встановлення інформаційних табличок та навігаційних схем з контрастним шрифтом;
- створення місць для відпочинку з простором для маневрування кріслом колісним (1,5 × 1,5 м).

Рис. 2. Пандус і понижений бордюр на тротуарі біля проїжджої частини: елемент безбар'єрної інфраструктури, що забезпечує доступність на перехрестях та зупинках громадського транспорту для маломобільних груп населення.

Важливим елементом формування інклюзивного міського середовища є також участь громади у процесі проектування [5]. Практика громадських консультацій дозволяє врахувати реальні потреби користувачів простору. Наприклад, під час розроблення проектів реконструкції вулиць або громадських площ проводяться опитування мешканців, воркшопи та публічні обговорення, де користувачі можуть вказати на проблемні ділянки тротуарів, відсутність пандусів або незручну організацію переходів.

Разом з тим, у процесі впровадження інклюзивного дизайну виникають певні труднощі. Серед основних проблем можна виділити недостатній контроль за дотриманням нормативів, обмежене фінансування та

фрагментарність рішень. У багатьох випадках елементи доступності додаються вже після завершення проєктування, що призводить до їх формального характеру та поганої інтеграції у міське середовище.

Отже, ефективне впровадження інклюзивного дизайну потребує комплексного підходу, який поєднує нормативні вимоги, сучасні архітектурні практики та активну участь громадськості. Такий підхід дозволяє створювати міські простори, що є не лише доступними, але й функціонально зручними та естетично привабливими для всіх користувачів.

ВИСНОВКИ

Інклюзивний дизайн міського простору є стратегічним напрямом розвитку сучасних міст. Нормативна база України створює передумови для забезпечення доступності середовища, однак практична реалізація потребує комплексного та міждисциплінарного підходу. Поєднання законодавчих вимог, міжнародного досвіду та активної участі громади дозволяє формувати безбар'єрні, соціально орієнтовані та естетично цілісні міські простори.

ЛІТЕРАТУРА

1. Burton E., Mitchell L. *Inclusive Urban Design: Streets For Life*. Oxford: Architectural Press, 2006. 312 p.
2. Pineda V. S. *Inclusion and Belonging in Cities of Tomorrow: Governance and Access by Design*. Singapore : Springer, 2023. 287 p.
3. ДБН В.2.2-40:2018 Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Київ : Мінрегіон України, 2018.64 с.
4. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні до 2030 року. Київ : Кабінет Міністрів України, 2021. 28 с.
5. Шкуро В. Інклюзивний дизайн як складова розвитку міст. *Містобудування та територіальне планування*. 2022. № 80. С. 112–118.

GATYUK L., VOLKOVA A.

INCLUSIVE URBAN SPACE DESIGN: NORMATIVE AND PRACTICAL ASPECTS

The paper considers the normative and practical aspects of inclusive design of urban space as a component of sustainable urban development. Modern theoretical approaches to the formation of a barrier-free environment are analyzed, and the requirements of the national regulatory framework and international concepts of universal design are outlined. The key principles of designing an accessible urban space are identified, as well as the main problems of implementing inclusive solutions in urban planning practice. The need for a comprehensive approach to the formation of an inclusive environment, taking into account social, ergonomic, and aesthetic factors, is substantiated

Key words: inclusive design, urban space, barrier-free, universal design, regulatory framework, accessibility.